

Toespraak Gerdi Verbeet, Voorzitter Tweede Kamer bij de Indische Plaquette, Tweede Kamer 2008

**Nationale Herdenking
15 augustus 1945**

Dames en heren,

Hartelijk welkom in het gebouw van de Tweede Kamer.
Hartelijk welkom op deze plek, de Indische plaquette in de hal van de Kamer. Het is een speciale plek, dichtbij het boek met de 18.000 namen van Nederlanders die tijdens de Tweede Wereldoorlog de dood vonden in Europa en in Indië.

Ieder jaar gedenken wij op deze plek aan de vooravond van 15 augustus de dag dat het Japanse leger capituleerde. De dag dat de Tweede Wereldoorlog écht was afgelopen.

We herdenken het elk jaar.
En toch is elk jaar anders.

Wie filmpjes ziet van de oorlogsherdenkingen van 1946 of 1950 ziet een totaal andere wereld. Veel animo voor de herdenking was er niet; de mensen hadden wel iets anders aan hun hoofd. Pas in 1956 verrijst het monument op de Dam en wordt de herdenking een nationale gebeurtenis. Later komen er herdenkingen met aandacht voor speciale groepen, zoals kampgevangenen. Kinderen, die het niet hebben meegemaakt, gaan een rol spelen. Nog later wordt zelfs de vroegere vijand wel eens uitgenodigd aanwezig te zijn.

Want we herdenken elk jaar,
maar elk jaar is anders.

Voor hen die de oorlog in Indië hebben meegemaakt geldt dat nog veel sterker. Misschien ging, in de jaren 50 en 60, een deel van hen wel naar de herdenking op de Dam. Het Nationaal Monument was immers het eerste dat ook herinnert aan de gevallen in Zuidoost Azië. Pas 25 jaar na de oorlog, op 15 augustus 1970, herdacht de Indische gemeenschap in Nederland voor het eerst officieel de Japanse capitulatie. Die gebeurtenis heeft de herdenking voor Indische Nederlandse zeker anders gemaakt. En ook zoals we hier nu staan, herdenken we de oorlog weer heel anders dan in 1970 - of dan in 1985, toen deze plaquette hier is gekomen.

We herdenken elk jaar.
Maar elk jaar anders.

Gelukkig is het niet zo, dat de aandacht voor herdenken minder wordt. Soms denk ik wel eens dat het tegendeel waar is. Wie kijkt op de website van het comité 4 en 5 mei en zoekt onder het trefwoord "monumenten" ziet dat een groot deel van de herdenkingstekens pas in de laatste decennia is opgericht.

Dat geldt zeker voor de Indische monumenten – die dateren bijna allemaal van de laatste 20 jaar. De studies die het NIOD publiceert, de boeken van wetenschappers – de stroom publicaties wordt niet kleiner. Volgend jaar zendt de NPS opnieuw een lange serie documentaires uit over de Tweede Wereldoorlog in Nederland en Indië. Een complex verschijnsel als een oorlog heeft zo veel facetten, dat we er nog lang niet klaar mee zijn. En wat eerst de onomstreden waarheid leek, blijkt later toch wat minder helder. Wie eerst een held leek, valt een paar jaar later van zijn voetstuk. Wat eerst ver weg leek, zoals de oorlog in Indië, is dichterbij gekomen. De serie van de NPS zal zeker hemelsbreed verschillen van die van Lou de Jong. We herdenken steeds opnieuw, maar wel steeds anders.

En wat voor Nederland als geheel geldt, geldt ook voor ieder persoonlijk. Velen die de oorlog zelf hebben meegemaakt, zien in de loop der jaren anders terug op hun ervaringen. Als de afstand groter wordt, wordt het blikveld ruimer. Zo wordt kleiner wat eerst groot was. En wat onbelangrijk leek, krijgt betekenis. Dat is goed. We hebben daar in het Nederlands wel een goed woord voor: verwerken. Ver-werken is een vorm van werken – het kost niet alleen tijd, maar ook kracht. Je moet er iets voor doen.

Voor mensen die de oorlog in Indië hebben meegemaakt is dat verwerken, denk ik, wel extra moeilijk. Hun traumatische ervaringen hebben twee kanten. Die van de Japanners, de veroorzakers van onderdrukking en terreur. Maar ook die van de Nederlanders, die de Indische oorlogservaringen zo lang hebben genegeerd. Op beide gebieden is het verwerken tot op de dag van vandaag niet gemakkelijk. Er zijn Japanners die tot op de dag van vandaag uitspraken doen die weinig blijf geven van inzicht in het aangedane leed. Maar ook Nederland heeft er wel heel lang over gedaan om het verdriet van de Indische landgenoten aandacht te geven. Veel leed is veroorzaakt door pijnlijke debatten over financiële kwesties, waarbij we onvoldoende oog hadden voor hoe kwetsend die waren. Verwerken wordt dan wel een zware opgave. En toch is het nodig. Leed, hoe groot en diep ook, moet verwerkt worden. En voor ieder mens, hoe vreselijk ook je ervaringen, is het te wensen dat er een moment komt dat je toegroeit naar verzoening. Niet om de daders vrij te pleiten. Maar om zelf rust te vinden.

En na verwerken kan vergeven komen – dat de weg opent naar verzoenen. Voor vergeven is inspanning nodig – van beide kanten. Aan vergeven kom je pas toe, als schuld is erkend. Gelukkig wordt door Nederland de laatste jaren veel onderzoek verricht naar het Indische verleden. Dit jaar bijvoorbeeld erkende de minister-president het op veteranendag opnieuw: Nederland heeft er te lang over gedaan om veteranen de waardering en aandacht te geven die hen toekomt.

Zij hebben zich, zei hij, een pad moeten banen door een woud van onverschilligheid en bureaucratie. Op de veteranendag in 2005 zei vicepremier Zalm het al eerder, speciaal over de Indische veteranen. Ik citeer hem nog eens: "Het zijn met name de Indië-veteranen, voor wie het aan tijdige nazorg heeft ontbroken. Zij deden hun plicht, maar vonden bij terugkeer geen erkenning, respect en waardering voor de taken die zij in opdracht van de toenmalige regering uitvoerden."

Onverschilligheid en bureaucratie; gebrek aan erkenning, respect en waardering. Dat heeft veel pijn gedaan. Het is goed dat dat wordt erkend. "Eindelijk erkenning" is ook niet voor niets de naam van het boek over de geschiedenis van "Het Gebaar" – het project waarmee we een stap zetten in de richting van erkenning.

En morgen, op 15 augustus, zullen verschillende partijen een convenant tekenen dat het voortbestaan van het landgoed Bronbeek garandeert, mét een Indisch karakter.

De eerste stap is de vestiging op die plaats van het Indisch herinneringscentrum. Zo proberen we iets goed te maken van wat lang is misgegaan. Makkelijk is het niet. Mensen uit Indië zijn trots. Velen van hen hebben nooit aanspraak gemaakt op een uitkering – uit trots, of omdat ze de weg niet wisten. Nu nog, in 2008, zijn er mensen die voor het eerst een aanvraag doen. Velen van hen zijn al over de 80. Des te verdrietiger is het, dat er nu onrust is over de overgang van PUR naar SVB. Ik verzeker u, dat wij in de Tweede Kamer die geluiden goed hebben gehoord. Wij zullen er altijd scherp op zijn, dat uw rechten niet worden aangetast. Daar zullen we voor zorgen.

Zoeken naar verzoening betekent niet, dat we vergeten.

Maar de relatie tussen die twee, tussen verzoenen en vergeten, is wel ontzettend moeilijk.

Daarom werd ik, een paar weken geleden, zo getroffen door een interview met Ingrid Bétancourt. Zes jaar was zij, in de jungle van Colombia, de gevangene van de terreurbeweging Farc. Ze heeft daar, zoals ze zelf zei, het beest in de mens gezien, de wreedheid waartoe mensen in staat zijn. En toch zei ze in dat interview: "ik wil proberen te vergeven, te verzoenen. Wat ik daarvoor moet doen, is eerst vergeten – om rust te krijgen in mijn ziel. Daarna zal ik de herinneringen weer terug moeten halen – als ze zijn gefilterd door de tijd, zodat ik ze nooit hoef te vertellen met de pijn die ik nu voel."

Wie vreselijke dingen heeft meegemaakt, zal nooit vergeten. Maar zoeken naar verzoening kan rust brengen in de ziel. En daarbij helpt de tijd, want hij filtert onze herinneringen.

Daarom herdenken we elk jaar.

Maar als het kan wel elk jaar anders.